

Arne Jon Isachsen

MÅNEDSBREVET

August 2006

GLOBALISERING

“Connecting people” er hva globalisering går om. Arbeidsoppgaver som kan digitaliseres og sendes over nett, kan snart utføres hvor som helst på kloden. Det bidrar til en relokalisering av produksjonen. Når ingeniør- og datatjenester kan flagges ut til andre land, vil det skape pressgrupper med en proteksjonistisk agenda? Eller vil man klare å leve med konkurransen fra utlandet slik industrien har gjort i mange år? Omfanget av utflagging er foreløpig lite. Men har vi fantasi til å tenke oss hva fremtiden vil bringe?

”Connecting people”, er Nokias fengende slagord. Egentlig er det hva globalisering går om. Det er blitt så ufattelig mye lettere å komme i kontakt med folk nesten uansett hvor på kloden de befinner seg. Og det går så utrolig kjapt. Bare et tastetrykk unna, enten hun sitter i kontoret over gangen eller i et kontorbygg på andre siden av Atlanterhavet – eller Uralfjellene.

Noen skjelver – andre jubler – når temaet globalisering kommer på banen.

De skjelvende finner vi på fløyene i det politiske bildet. De *konservative* som frykter at nasjonalstaten svekkes når stadig flere NGOer (Non-Governmental Organizations) får makt og innflytelse. Hvordan skal det gå med demokratiet når velorganiserte pressgrupper stadig vinner frem? Og de *radikale* som ser globaliseringen som en form for amerikanisering av hele kloden, der jag etter profitt og mas om økt effektivitet blir stadig sterkere.

De jublende ser globalisering som en kraft for vekst og utjevning både nasjonalt og globalt. Over fire hundre millioner kinesere er blitt løftet ut av fattigdom de siste tyve årene. Hvor hadde de vært om ikke Nokia og andre foretak hadde bidratt til å sette folk i kontakt med hverandre?

Verden blir stadig mindre. Tingene skjer stadig raskere. Det må du – enten du liker det eller ikke – finne en egnet måte å forholde deg til på. Det må også den bedriften du jobber i gjøre. Og det landet du bor i.

Utflagging – ikke bare av skip

Ola heter en mann. Han er byggmester. På Geilo. Dyktig på laftede hytter. For noen år siden prøvde Ola seg på import av tømmer fra Litauen. Det gikk ikke så bra. Man slurvet med tørkingen. Det gav stygge sprekker i treverket. For et par år siden tok Ola skrittet helt ut – han etablerte egen produksjon av laftehytter i Latvia. Her har han nå åtte mann i sitt brød.

Ola kan mer enn lafting. Han kan tegne hytter på data. Sammen med nye hytteeiere gjør han nettopp det. Ren skreddersøm. Så går tegningene over internett til medarbeiderne i Baltikum. De har fått opplæring i norsk lafting. Håndlafting, må vite, for her er arbeidslønningene bare en brøkdel av her hjemme. Dyktige latviere setter opp hytta. Når alt er passet til, merkes stokkene. Hytta tas ned, og det hele går på båt og lastebil til Norge. Til innunder Hardangervidda. Her står polske arbeidstakere klare. Også de med opplæring i, og etter hvert erfaring med, lafting à la Norvège. Hytta settes opp der den hører hjemme. Til sist skjæres torv i samme biotop. Det borger for at taket tåler en varm sommer som den som nå er på hell.

Ola har flagget ut mye av sin virksomhet til Latvia. Ikke bare råvarene – selve trevirket – tar han derfra, men også produksjonen av hyttene foregår der. Videre har han ”flagget inn” polsk arbeidskraft til Norge for å gjøre den siste delen av jobben her. Håndverkere i Latvia, så vel som polske snekkere på jobb i Norge, kan glede seg over bedre betalte jobber.

Også norske virksomheter er med i samarbeidet. Uvdal snekkerverksted, som leverer kjøkkeninnredning og bondeblåmalte senger, opplever et oppsving i aktiviteten. Lokale gravemaskinførere har fått mer å gjøre nå som ”alle” skal ha laftehytte på Geilo.

De lokale skogeierne i Norge er kanskje mindre begeistret for denne utviklingen. Og hva med andre byggmestere som driver med lafting av hytter? De har fått konkurranse fra hold de knapt kunne tenke seg få år tilbake.

Norske politikere kan få en mer anstrengende hverdag. Utflagging av arbeidsoppgaver og innflagging av arbeidskraft gjør det vanskeligere å argumentere for at man – av hensyn til presset i økonomien – bør holde igjen på den innenlandske bruken av oljepenger. Globalisering har som konsekvens at hyttebygging på Geilo nå krever langt mindre innenlandske ressurser enn tidligere. Argumentet om at vi bare skal bruke *avkastningen* av Statens petroleumsfond – Utland, og ikke ta av selve fondet, blir vanskeligere å selge.

Jorda er flat

På slutten av 1990-tallet ble det lagt en fiberoptisk kabel fra USA til India. På havets bunn. Investorene så for seg en lukrativ investering når den enorme kapasiteten for elektronisk overføring etter hvert ble tatt i bruk. Slik gikk det ikke. Dotcom-boblen sprakk ikke lenge etter, og kablet ble en gedigen fiasko. For dem som eide den. Den forventede etterspørselen uteble. Men kablet lå nå engang der. Og nye eiere kunne prise bruken langt lavere.

Indias store, engelsktalende og meget dyktige ingeniørkorps var med ett tilgjengelig på det globale markedet – via meget rimelig, nesten gratis, bruk av fiberoptisk kabel. Det såkalte Y2K-problemet, der Y står for Year og K står for tusen (én kilometer er tusen meter), innebar at datamaskiner måtte oppgraderes for å håndtere årstall med fire siffer – ikke bare to som inntil da. Amerikanske selskapers utkontraktering av jobber til India (outsourcing) skjøt fart.

Y2K fungerte som en vekstmaskin for India. Landets kunnskapsarbeidere ble hurtig koblet på den globale økonomien. De fikk valgmuligheter de tidligere ikke hadde fantasi til å tenke seg. Noen av verdens fremste universiteter hva gjelder teknologi hører hjemme i India. Landet fikk nå igjen for sin satsning her.

FIBEROPTIKK OG BOLIGER

Når et produksjonsanlegg bygges, men ikke gir de inntektene eierne hadde tenkt seg, taper eierne penger. Om de må selge seg ut med store tap, vil nye eiere kunne prise sine produkter eller tjenester lavere. Om den lave prisen i sin tur skaper et vell av forretninger mellom aktører som tidligere ikke hadde mulighet for å komme i kontakt med hverandre, kan noe som i utgangspunktet var en tapsforretning, i et større bilde vise seg å være det motsatte. Det er historien om den fiberoptiske kabelen mellom USA og India. "Connecting people".

Boligmarkedet i USA ser nå ut til å være på vei nedover – de siste tolv månedene har prisnivået ligget flatt. Med høyere rente vil noen tvinges til å selge sin bolig og flytte ut. Andre flytter inn. Krympende boligformue, dvs. verdien av konsumkapitalen synker, vil i neste omgang virke dempende på amerikaneres forbruk. Noen "oppside" på det nasjonaløkonomiske planet av fallende boligpriser er vanskelig å se. På sikt kan imidlertid den økte sparingen som amerikanere oppmuntres til – for å gjenoppbygge noe av den tapte formuen som fall i verdi på fast eiendom fører med seg –, bidra til en sunnere økonomi. USAs behov for å låne penger av andre blir mindre.

Mens utkontraktering av deler av virksomheten (outsourcing) preger Indias relasjon til den rike del av verden, er det utflagging av hele virksomheter (offshoring) som preger Kinas. Bare i løpet av de fire første årene av det nye årtusen har utenlandske selskaper bygget opp 60.000 fabrikker i Midtens rike. Kinas inntreden i Verdens handelsorganisasjon (WTO) i desember 2001 bidro til å gi globaliseringen ytterligere fart. WTO-avtalen innebærer en årlig oppfølging av at Kina holder seg til de ordninger man er blitt enige om. Det borger for en stødig utvikling mot et mer forutsigbart og regelstyrt økonomisk system. For alle som har vært i Kina er det helt unødvendig å minne om at her er langt igjen.

Nye begreper – for å begripe

Alt arbeid som kan digitaliseres og sendes over nettet, er nå blitt en handelsvare. I en rapport fra konsulentselskapet McKinsey anslås det at halvparten av alle ingeniørtjenester kan gjøres uavhengig av hvor produktet eller endelig bruker befinner seg. Vi minner om byggmester Ola. Han sitter hjemme i Skurdalen med sine tegninger og beregninger for laftehytter som bygges i Latvia.

For finans og regnskap anslår McKinsey at vel tredve prosent kan lokaliseres utomhus. Back office-tjenester for finanstransaksjoner fra alle verdens fire hjørner blir levert av selskaper lokalisert i Dublin.

For tjenesteyting – den klart største sektoren i enhver moderne økonomi – mener McKinsey at vel ti prosent av alt arbeidet kan gjøres hvor som helst i verden. I 2003 var om lag 1,5 millioner jobber i servicesektoren flagget ut fra rike til fattige land. McKinsey anslår at dette tallet vil stige til fire millioner i 2008. Det er bare én prosent av alle jobbene i servicesektoren i verdens rike land.

Med en stadig mer omsegripende globalisering blir det behov for å skille mellom *personlige tjenester* og *ikke-personlige tjenester*. Det er bare de sistnevnte – ingeniørens beregninger og regnskapsfolkenes taloppstillinger, som kan leveres elektronisk og over store avstander uten at kvaliteten blir merkbart forringet –, som kan lokaliseres i andre land. De personlige må leveres lokalt. Drosjeturen fra Nydalen til Bærums Verk kan ikke flagges ut. Ei heller jevnlig massasje for en vond skulder. Eller et hyggelig herrelag på Theatercafeen.

Den tredje industrielle revolusjon

I 1810 var det to millioner bønder i Amerika. I dag er det like mange. Men den gang utgjorde bondestanden over åtti prosent av arbeidsstyrken, mot om lag to prosent i dag. Hva har de drevet med, de som ellers ville ha dyrket jorda? Under den industrielle revolusjon, som startet i England rundt 1750 og varte frem til inn i det tyvende århundre, gikk arbeidstakere over fra landbruk til industri. I USA var denne perioden preget av bygging av kanaler og senere av jernbane. Deretter tok produksjon av biler og veier, samt elektrifisering av samfunnet, over.

Under det man kan kalle den andre industrielle revolusjon, vokser tjenesteyting på bekostning av industri. Mens tredve prosent av arbeidsstokken i USA jobbet i industrien i 1953, var dette tallet sunket til 13 prosent femti år senere.

Den tredje industrielle revolusjon kaller professor Alan Blinder ved Princeton University den perioden vi er inne i nå. Ny teknologi gjør at mange flere varer og tjenester etter hvert kan produseres langt unna endelig bruker. Produksjon og andre aktiviteter blir relokalisert på global basis. Blinder tror at mange av de aktivitetene vi i dag ikke kan forestille oss blir globalisert, likevel kan ende opp reisende over landegrensene. Hans estimat eller gjetning på arbeidsplasser i rike land som vil kunne bli truet av utflagging, er det mangedobbelte av tallet i McKinseys studie.

Mange av jobbene som i fremtiden vil flagges ut, holdes i dag av ressurssterke folk. Hvordan vil ingeniører, forskere og bankfolk reagere når virkeligheten innhenter dem, slik den for mange tiår siden innhentet industriarbeideren, ved at jobbene de sitter på enkelt kan flyttes ut? Vil det gi press i retning av økt proteksjonisme? Eller vil omstillinger som industrien har vendt seg til, også bli akseptert på andre felt? Vil Europa, med sitt rigide arbeidsmarked, oppleve sterkere svettetokter enn USA, med sitt mer fleksible?

Mens det gammelmodige begrepet multinasjonale foretak henspilte på en hybrid modell; man produserte i ulike land for de lokale markeder, mens ledelse, forskning og utvikling, og andre sentrale oppgaver, ble holdt samlet i moderlandet, er tiden nå kommet for det som sjefen i IBM, Samuel J. Palmisano, kaller *det globalt integrerte foretaket*. Han ser bedriften som bestående av en kombinasjon av ulike funksjoner og ulike ferdigheter. Hvor skal de ulike komponentene lages? Hvor settes sammen? Hvor utvikles? Hvem skal gjøre hva – outsourcing eller gjøre det selv? Akkurat som for byggmester Ola på Geilo. Hvilket belyser et

interessant poeng; Globalisering er ikke forbeholdt de store. Ny teknologi er etter hvert blitt så brukervennlig at selv små bedrifter kan svinge seg i valsen.

Globaliseringens konsekvenser – og vår manglende fantasi

Mange av dem som skriver om globalisering, legger til grunn at vi har bak oss de grunnleggende nyvinningene rent teknisk sett. I tiårene som kommer, vil *implementering* prege bildet, dvs. vi tar i bruk mikrobrikker og alt det der på områder vi i dag knapt kan tenke oss.

Tenk bare på elektrisitet. Veien fra kunnskap om elektrisitet og Edisons glødelampe frem til dagens bruk av strøm til alt mulig har vært lang, spennende og umulig å predikere. Nye oppfinnelser av mindre epokegjørende karakter har ført til anvendelser av strøm på stadig nye områder. Flere av laftehyttene som Ola har satt opp litt lenger inne på Hardangervidda, har solcellepanel. Hvem kunne ane at det var mulig å få en moderne versjon av Edisons glødelampe til å lyse opp i en norsk fjellhytte, langt borte fra alt som heter master og ledninger, slik at jeg kan arbeide med dette månedsbrevet, selv om det er svarte natta ute?

Eller tenk bare fem eller ti år tilbake i tid. Mange betaler i dag regninger på måter man den gang ikke kunne forestille seg. Og hvor viktig er ikke e-post og internett blitt for mange av oss? Helt utenfor vår forestillingsverden ti år tilbake i tid.

Verdens største leksikon heter i dag Wikipedia. Det er brukerprodusert. Folk skriver selv inn – og retter på hverandre. Hvilket innebærer løpende oppdatering. Encyclopædia Britannica kan være i ferd med å bli kjørt av lasset, sin over to hundreårige historie til tross. Hadde du fantasi for ti år siden til å tenke deg det?

Har du fantasi til å se for deg hvordan arbeidsdagen din ser ut om nye ti år? Hvem du jobber sammen med og hvordan? Og hvilke aktiviteter som vil oppta fritiden? Sammen med hvem? ”Connecting people” vil skje på måter og områder i fremtiden som vi vanskelig kan ha noen klare forestillinger om i dag.

Litteratur:

Blinder, A. S. (2006), “Offshoring: The next industrial revolution?”, *Foreign Affairs*, March/April

Farrell, D., Laboissière, M. A. & Rosenfeld, J. (2005), “Sizing the emerging global labor market”, *The McKinsey Quarterly*, Number 3

Friedman, T. L. (2005), *The world is flat*, Farrar, Straus and Giroux, New York

Palmisano, S. J. (2006), ”The globally integrated enterprise”, *Foreign Affairs*, May/June

30. august 2006

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>